

Revisjon & Rådgivning Øst AS
Sagvollvegen 1
2833 RAUFOSS

VÅR REFERANSE
19/10365

DERES REFERANSE

UNNTATT OFFENTLIGHET
Offl. § 14 første ledd

DATO
17.02.2020

Tilsynsrapport

Det vises til Finanstilsynets foreløpige rapport av 6. januar 2020 knyttet til akseptvurderingen og revisjonen av [REDACTED], heretter omtalt som foretaket. Revisjonsselskapet har kommentert Finanstilsynets foreløpige rapport og vedlagt ytterligere dokumentasjon i brev 24. januar 2020.

1. Bakgrunn for tilsynet

Revisjonsselskapet påtok seg revisjonsoppdraget i begynnelsen av juli 2019, og avla revisjonsberetning for foretakets regnskap for 2018 den 31. juli 2019. Det reviderte foretaket ble etablert i 2013 og revisjonspliktig i 2014. Kunngjorte opplysninger viser at foretaket i perioden fra desember 2014 til revisor påtok seg revisjonen hadde gjennomført to fusjoner og en fisjon, og at fire revisorer var involvert før revisor påtok seg revisjonen for årsregnskapet for 2018. Foretaket var varslet om tvangsoppløsning som resultat av at tidligere revisor fratrådte i mars 2019, rett etter at revisjonsberetning med negativ fastsettelseskonklusjon for 2017 var avgitt.

Den revisoren som reviderte årsregnskapet for 2017 hadde i revisjonsberetningen uttalt at det ikke har vært mulig å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis og at revisor derfor ikke kunne uttale seg om årsregnskapet (negativ revisjonsberetning). Standpunktet var begrunnet i følgende forhold:

- foretakets virksomhet består primært av kjøp og salg av aksjer i et unotert marked med et uoversiktlig prisbilde. Revisor mente det ikke var mulig å ta stilling til om aksjene har vært kjøpt og solgt til markedspris
- revisor viste til at foretaket ikke hadde dokumentert om bokført verdi var til stede for samtlige av selskapets investeringer i aksjer og andeler på en måte som gjorde at revisor kunne vurdere om det var behov for justering av verdien i regnskapet
- revisor kunne ikke verifisere inngående balanse fordi det var en annen revisor som hadde revidert regnskapene for 2016 og at nødvendig dokumentasjon ikke forelå
- revisor mente at foretakets lån til selskap i samme konsern var oppført med en høyere verdi enn hva vurderinger etter regnskapslovens regler åpner for
- revisor mente det ikke forelå grunnlag for å vurdere om transaksjoner og regnskapsførte gevinster og tap ved salg og tilbakekjøp av aksjer mellom foretaket og nærstående selskap og nære forretningsforbindelser var foretatt i henhold til prinsippet om "armlengdes avstand"

I uttalelsen om øvrige lovmessige krav i revisjonsberetningen for 2017 fremkommer følgende:

- det var vesentlige mangler i avstemming og dokumentasjon av balansekontoer

- foretaket hadde avlagt årsregnskapet etter utløpet av lovens frister
- egenkapitalen var tapt og foretakets egenkapital var ikke forsvarlig, jf. aksjeloven § 3-4
- styret har ikke oppfylt sin handleplikt etter aksjeloven § 3-5
- foretaket hadde ikke behandlet skattetrekkmidler i samsvar med skattebetalingsloven § 5-12.

2. Akseptvurderingen

Første gang revisjonsselskapet fikk spørsmål om å påta seg oppdraget var svaret negativt. Dokumentasjonen viser de undersøkelser og vurderinger som ligger til grunn for revisjonsselskapets avslag. Finanstilsynet har ingen kommentarer til dette.

Basert på en ny henvendelse fra foretaket 7. juli 2019 valgte revisjonsselskapet å akseptere oppdraget. Ut fra foreliggende dokumentasjon, er grunnlaget for en endret oppfatning at foretaket hadde ny eier og at det var valgt nytt styre. Foretaket la også frem en redegjørelse for sitt syn på tidligere revisor og de forhold som kom til uttrykk i revisjonsberetningen.

Dersom tidligere revisor har frasagt seg oppdraget må ny revisor vurdere de konkrete forholdene som begrunnet fratreden. Bestemmelsene om aksept av revisjonsoppdrag skal hindre at revisorer bidrar til at virksomhet som ikke drives i samsvar med den lovgivningen som gjelder for virksomheten, kan videreføres. At revisor har oppmerksomhet rettet mot dette forholdet og utviser profesjonell skepsis i sine vurderinger er et sentralt element i revisjonsinstituttet, og viktig for å ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson. For å kunne ivareta disse hensynene følger det av revisorloven § 7-2 og god revisjonsskikk, jf. ISA 220 og ISQC1 at revisor må forsikre seg om at foretaket har rettet opp i forholdet før oppdraget aksepteres, eller i det minste at revisjonsdokumentasjonen viser at det foreligger en klar handlingsplan for hvordan foretaket skal rette på forholdene, sammen med en beskrivelse av hvordan revisor skal påse at denne gjennomføres.

Revisjonsselskapet opplyser i tilsvaret at det ble lagt til grunn at de "negative omstendighetene" som begrunnet det opprinnelige avslaget var knyttet til de forrige eierne, og at det var forventet at ny eier ville tilføre foretaket kapital.

Basert på ny firmaattest aksepterte revisor oppdraget uten at det forelå dokumentasjon for eierskifte eller annen avklaring knyttet til de tidligere eieres roller. Økonomiansvarlig/regnskapsfører var registrert som styremedlem sammen med to nye eiere.

Ved aksept har revisor vurdert egen habilitet, kompetanse, kapabilitet og ressurser og vurdert risikoen knyttet til disse forholdene som lav. Om foretaket har revisor konkludert med at forretningsrisiko er lav. Lav risiko er også vurdert knyttet til forespørsel til, og svar fra, tidligere revisor. Det samme gjelder klientens integritet og kredittverdighet, bortsett fra at negativ omtale av to sentrale personer har medført avkryssing til moderat risiko. Det er ikke gitt tilstrekkelig begrunnelse for avkryssingene. Ett unntak for dette er punktet kredittverdighet hvor det står "*Meget bra likviditet og bunn solid*"; dette stemmer imidlertid ikke med avlagt regnskap for 2017 og mottatt foreløpig regnskap for 2018, som viser negative resultater, tapt egenkapital og svak likviditet. Hvitvaskingsrisiko er også ansett som lav uten nærmere begrunnelse.

Revisjonsselskapet opplyser at Finanstilsynets kommentarer er tatt til etterretning og at det er etablert nye prosedyrer ved aksept av oppdrag. Revisjonsselskapet beklager at det har sneket seg inn

feil i skjemaet, og viser til at det ikke var revisors oppfatning at foretaket var bunn solid. Det fremkommer av revisjonsberetningens avsnitt om tapt egenkapital.

Finanstilsynet fant betydelige mangler ved akseptvurderingen. Manglene er knyttet til tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonshandlinger for avklaring av følgende:

- Har foretaket fått nye eiere?
- Foreligger salgavtale? Innholdet i salgavtalen har betydning for hvem som er reelle rettighetshavere. Det er også av betydning om poster/transaksjoner er omtalt i avtalen.
- Er tidligere eiere/styremedlemmer fortsatt knyttet til foretaket, eller helt ute?
- Har ny revisor kontrollert inngående balanse, herunder vurdert grunnlaget for tidligere revisors negative konklusjon? Har revisor vurdert forutsetninger for å påta seg oppdraget?
- Er forutsetningen om fortsatt drift til stede på aksepttidspunktet?

Svaret på disse spørsmålene er sentrale for om den akseptvurderingen som er gjennomført er utført i henhold til kravene i revisorloven § 7-2, jf. revisorloven §1-2 og § 5-2 annet ledd samt ISQC1 punkt 26 og 27. Basert på mottatt informasjon fra revisor er svaret på alle punktene negativt. Det forelå ikke dokumentasjon på aksepttidspunktet knyttet til at foretaket har fått nye eiere, forutsetninger for et eventuelt kjøp av selskapet, vurderinger som tilsier at personer i Økokrim sitt søkelys er helt ute av foretaket, at revisor har revidert eller gjennomgått inngående balanse eller vurdert foretakets forutsetninger for fortsatt drift.

Revisor har bare påsett at foretaket har valgt nytt styre. Et nytt styre har manglende kjennskap til forhold som skulle vært med i regnskapet eller omtalt på en annen måte for foregående regnskapsår. Uten at det forelå grunnlag for endret vurdering, viser revisors sjekklister at revisor har "glemt" alle innvendingene som forelå da revisjonsselskapet kort tid i forveien ikke påtok seg oppdraget.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet finner ikke at omstendighetene med ny eier og valgt nytt styre i seg selv avhjelper alle de forhold som var avdekket av tidligere revisor. Heller ikke den redegjørelsen som foretaket la frem ble vurdert av revisor på et selvstendig grunnlag. Revisjonsselskapet satte ikke klare krav til foretaket knyttet til hva som skulle legges frem av dokumentasjon for de regnskapspostene tidligere revisor hadde hatt merknader til. Tatt i betraktning den tiden revisor hadde til disposisjon for revisjonen av 2018 (9. – 31. juli 2019), var det helt nødvendig å vurdere hva som kunne utgjøre tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis. Verken planleggingsdokumentasjonen eller annen dokumentasjon viser at revisor hadde reflektert noe knyttet til dette.

Revisjonsselskapet hadde ikke et tilstrekkelig grunnlag for å akseptere oppdraget, og det foreligger derfor brudd på revisors plikter etter revisorloven. Finanstilsynet mener at pliktbruddet er grovt. At pliktbruddet er grovt underbygges ytterligere av de brudd på revisorloven og god revisjonsskikk som Finanstilsynet mener at foreligger i den etterfølgende revisjonsutførelsen, jf. punkt 4.

3. Pliktene etter hvitvaskingsloven

Ved revisorskifte kommer pliktene etter hvitvaskingsloven inn. Kundekontroll i henhold til hvitvaskingsregelverket er dokumentert med ny firmaattest. Av revisors dokumentasjon følger at elektronisk signatur er innhentet ved revisjonen av en annen kunde. Revisor forklarer at det er innhentet ID for personene som ble vurdert å være de reelle rettighetshavere, og at dette var lagret i mappe utenfor revisjonsverktøyet. Revisors skjema, register for rettighetshavere er fremlagt uten at

det fremkommer hva opplysningene er benyttet til eller hvilke vurderinger som er gjort. Det er opplyst at registeret viser eierstrukturen både før og etter eierskiftet i 2019. Revisor har ikke dokumentert hvilke vurderinger som er foretatt av foretakets eventuelle nye eiere, eller om de tidligere styremedlemmer og eiere fortsatt har roller/innflytelse over selskapet gjennom foretakets regnskapsfører som også er styremedlem, fortsatt eierskap eller avtale. Revisor har ikke etterspurt avtale om salg av foretaket til nye eiere/eierselskap. For Finanstilsynet fremstår det lite sannsynlig at noen har overtatt dette foretaket uten noen form for underliggende avtale. Dokumentasjonen viser ikke at revisor har forspurt om en slik avtale foreligger, eller stilt spørsmål til hva eierskapsendringen i realiteten innebærer. Innholdet i en slik avtale om overdragelse av foretaket kan ha betydning for hvem som er reelle rettighetshavere. Revisor opplyses at det foreligger en avtale over aksjesalget, og en sluttseddel. Denne avtalen er ikke oversendt Finanstilsynet.

Revisjonsselskapet mener at de har gjennomført egnede tiltak for å forstå eierskap og kontrollstrukturen i selskapet selv om dokumentasjonen ikke var oversendt, og at noe av dokumentasjonen ble arkivert utenom revisjonsfilen. Revisjonsselskapet mener at de i ettertid nå har innført rutiner som gjør at de ikke skal havne i en slik situasjon på nytt.

Finanstilsynet ba om å få tilsendt de rutinene revisjonsselskapet har etablert for å oppfylle plikten i hvitvaskingsloven § 8. I sitt tilsvarende svar har revisjonsselskapet lagt ved "Rutiner – tiltak mot hvitvasking". Denne rutinen er fastsatt 15. januar 2020, og erstatter tidligere rutiner. Tidligere rutiner er ikke vedlagt. Finanstilsynet har notert at den mottatte rutinen er en utskrift av en mal utarbeidet av DnR som revisjonsselskapene kan benytte som hjelpemiddel til å utarbeide rutiner i egen virksomhet. Ut over at revisjonsselskapets navn fremkommer innledningsvis, inneholder ikke dokumentet punkter som viser at den er tilpasset den konkrete virksomheten i revisjonsselskapet. Inntrykket av at revisjonsselskapet bare har tatt en utskrift av malen forsterkes av at Finanstilsynet, på det tidspunktet revisjonsselskapets rutine er datert, hadde fastsatt et nytt rundskriv om revisorer og revisjonsselskapets etterlevelse av hvitvaskingsloven (jf. rundskriv 14/2019) uten at dette ble fanget opp av revisjonsselskapet.

Finanstilsynet oppfordrer revisjonsselskapet til å gjennomgå rutinene på nytt.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet konkluderer med at revisjonsselskapet ved etableringen av kundeforholdet ikke utførte hensiktsmessige handlinger knyttet til reelle rettighetshavere etter overdragelse av foretakets aksjer til nye eiere. I dette tilfellet er manglende undersøkelse og kontroll av avtaleforhold ved opplyst overføring til nye eiere, herunder manglende undersøkelse om reelle rettighetshavere særlig alvorlig. Finanstilsynet mener at bruddene på hvitvaskingslovgivningen er grove.

4. Revisjonen av årsregnskapet for 2018

4.1 Innledende risikovurderinger

Revisjonsselskapet benytter et elektronisk revisjonsverktøy. Av oversendt materiale fremgår det at risiko er vurdert til lav eller medium også for poster hvor tidligere revisor hadde tatt forbehold og presiseringer. Revisjonsselskapet har innrømmet at de kan ha feilvurdert risikovurderingene ved å gradere for lavt på postene som forrige revisor hadde anmerkninger til.

Ved vurderingen av risiko for misligheter er kravene i revisjonsstandarder kvittert ut ved at *"revisjonsarbeidet har ikke gitt indikasjoner på at det foreligger sannsynlige eller mulige*

misligheter som kan få konsekvenser for årsregnskapet". Dette til tross for negativ revisjonsberetning og forbehold knyttet til registrering og dokumentasjon fra tidligere revisor og etterforskning av økokrim. Revisjonsselskapet har gitt tilbakemelding om at det vil ta med seg dette i videre revisjoner at forholdet burde vært kommentert.

Revisor har fastsatt vesentlighetsgrensen til MNOK 1 og arbeidsvesentligheten til TNOK 750.

Finanstilsynet finner ikke at revisor har foretatt en tilstrekkelig vurdering av den risiko som foreligger ved denne revisjonen. Arbeidsvesentligheten og den totale vesentlighetsgrensen er ikke benyttet på en hensiktsmessig måte ved planleggingen og gjennomføringen av revisjonen, jf. ISA 320 punkt 8. Revisor har heller ikke godtgjort at han har reflektert over om foretakets virksomhet kan være underlagt særlovgivning og krav til konsesjon. At det er alvorlige mangler ved planleggingen, er brudd på revisors plikter etter revisorloven § 5-2 første ledd.

4.2 Revisjon av inntekter

Det alt vesentlige av foretakets inntekter er presentert under linjen "annen finansinntekt".

Årsregnskapets noteopplysninger viser at inntektene i 2017 skriver seg fra "gevinster ved aksjesalg datter og tilknyttete selskaper" med MNOK 29,2 og "reversering av tidligere nedskrivninger på fordring datterselskap" med MNOK 62,3, som til sammen utgjør MNOK 91,5. Tilsvarende poster er minimale i årsregnskapet for 2018. I 2018 viser samleposten "annen finansinntekt" en inntekt på MNOK 99,7. Årsregnskapet gir ikke opplysning om hvilke andre finansinntekter som inngår i dette vesentlige beløpet.

Revisjonsselskapet beklager manglende redegjørelse for andre finansinntekter og skriver at forholdet burde vært medtatt i note til årsregnskapet, og omtalt i revisjonsberetningen. Finanstilsynet har ikke funnet det nødvendig å undersøke nærmere hva revisor her mener skulle vært omtalt i revisjonsberetningen.

Revisors oppdragsarkiv inneholder et regneark utarbeidet av foretaket som viser hvordan MNOK 97,2 av finansinntekter på MNOK 99,7 var beregnet. Det inntektsførte beløpet var bokført på "motkonto urealisert gevinst" med bokføringsdato 31. desember 2018. Revisor hadde lagt regnearket til grunn ved revisjonen uten at Finanstilsynet kunne finne at det var utført kontroll mot underliggende avtaler, eller at det var foretatt vurderinger av aksjekurser eller benyttede valutakurser, utregninger mv. Gevinsten ble utledet av en leveringsforpliktelse til et betydelig høyere beløp enn kjøpsprisen. Anskaffelsen av verdipapirene var gjort i to omganger, og innregnet margin var på henholdsvis 206% og 302%.

Regnskapsmessig var innregnet gevinst bokført mot leveringsforpliktelsen. Det medførte at selskapets gjeldsside var redusert med MNOK 97,2 til tross for at investorenes krav fortsatt var til stede. Sum gjeld i regnskapet for 2018, vist som MNOK 154,4, skulle følgelig vært økt til MNOK 251,6. Finanstilsynet fant ikke at dette forholdet, var vurdert ved revisjonen.

Revisor viser til at det foreligger konverteringsavtaler som grunnlag for regnearkets beregning av inntekter, og at avtalene er signert i 2018. Videre opplyser revisor at alle investorene ifølge regnskapsfører har fått sitt oppgjør som avtalt i aksjer i etterfølgende år. Revisor har ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for inntektene eller for revisors vurderinger knyttet til finansinntektene. Oppdragsansvarlig revisor erkjenner at hans tanker og vurderinger ikke er

dokumentert. Vurdering skal ha vært at foretakets kostnader med kjøp av verdipapirene skjedde i 2018, samme år som investorene skal ha inngått avtale om konvertering av fordringen til en fastsatt aksjekurs. Når salgsbeløpet var bestemt, mente revisor at transaksjonen kunne anses som gjennomført, og at det kun var oppgjøret med investorene som måtte gjøres.

Finanstilsynet har gitt uttrykk for at revisor ikke hadde innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis ved å legge til grunn et regneark utarbeidet av foretaket. Revisor kan være enig dersom det finnes noe bedre bevis utarbeidet av eksterne, men fastholder at det i dette tilfellet var det eneste som forelå med totaloversikt. Revisor opplyser at foretaket satt på signerte avtaler for hver eneste linje (transaksjon) i regnearket og at regnearket således var dokumentert. Det er ikke vist til utførte revisjonshandlinger for å oppnå tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for foretakets inntekter. Videre har revisor vurdert at alternativet til å redusere foretakets gjeldsforpliktelse med den beregnede gevinst ville ha vært presentert som periodisert inntekt, og at det ikke nødvendigvis hadde vært en bedre løsning, da forpliktelsen skulle gjøres opp med et antall aksjer og ikke et kronebeløp.

Finanstilsynet kan ikke slutte seg til revisors vurderinger, verken når det gjelder foretakets regneark som revisjonsbevis eller uttrykt forståelse tilhørende regnskapsmessig presentasjon.

Finanstilsynet ga i foreløpig rapport uttrykk for at presentasjonen av de avtalt solgte aksjene og konvertible obligasjonene som anleggsmiddel i årsregnskapet var feil. Revisjonselskapet har sagt seg enig i at de med fordel kunne vært bokført som omløpsmidler, da dette er verdipapirer som er avtalt solgt og gevinsten er innregnet.

Finanstilsynets vurderinger

Finanstilsynet mener at det ikke foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for det alt vesentlige av selskapets inntekter. Et regneark utarbeidet av ledelsen oppfyller ikke kravene til revisjonsbevis i henhold til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 og ISA 540.

Investorer har forhåndsbetalt for levering av verdipapirer. Når revisor ikke har vurdert avtalene eller foretatt andre relevante revisjonshandlinger, har ikke revisor grunnlag for å vurdere selskapets innregning av gevinst i 2018. Innregnet gevinst utgjør et vesentlig beløp i foretakets årsregnskap for 2018.

Finanstilsynet mener videre at foretakets gjeld er undervurdert med MNOK 97,2, da innregnet gevinst er ført mot leveringsforpliktelsen. Revisjonen er ikke utført i samsvar med revisorloven og god revisjonsskikk. Forholdet anes som et grovt brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500.

4.3 Revisjon av fordringer

Flere av foretakets fordringer er mot nærstående selskaper, og Finanstilsynet kontrollerte revisjonen knyttet til et utvalg av vesentlige fordringer. For fordringen som ble spesielt omtalt i forrige revisors revisjonsberetning for 2017, fant Finanstilsynet at revisjonsdokumentasjon kun inneholdt kopi av hovedboken som viser fire store transaksjoner i 2018. Revisor hadde ikke utført test av transaksjonene som i all hovedsak nulltet hverandre ut. Finanstilsynet fant heller ikke at det var utført revisjonshandlinger til inngående balanse. Det er følgelig ikke foretatt en oppfølging av fratrudd revisors vurdering om at fordringen på MNOK 10 ikke er reell, eller innhentet revisjonsbevis for fordringen ved årsslutt 2018.

Øvrige fordringsposter over vesentlighetsgrensen er heller ikke dokumentert med bekreftelser eller vurdert mot soliditeten i disse selskapene. De to største fordringene er på MNOK 26,7 og MNOK 7,6. Fordringen på 26,7 MNOK er avstemt mot dette foretakets årsregnskap for 2018, avlagt i mai 2019, men uten at revisor har foretatt en vurdering av selskapets økonomiske situasjon.

Årsregnskapet viser en negativ egenkapital på MNOK 31. Fordringen på 7,6 MNOK var mot et selskap hvor årsregnskap for 2018 ikke var avlagt i juli 2019. Revisjonsbeviset er en henvisning til utskrift av revisjonsklientens hovedbok. Det foreligger ingen låneavtale eller annen dokumentasjon på fordringens eksistens og erholdelighet. Finanstilsynet innhentet årsregnskapet for 2017 som viste en negativ egenkapital på MNOK 7,2 og en revisjonsberetning med presisering knyttet til fortsatt drift.

Finanstilsynet har notert at revisor er enig i at det skulle vært innhentet regnskaper for å vurdere fordringene på nærstående, og at fordringen forrige revisor mente ikke var reell, skulle vært undersøkt nærmere.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for vesentlige fordringsposter, herunder fordringer på nærstående transaksjoner. Forholdet anses som et grovt pliktbrudd. Det vises til revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 og ISA 550.

Manglende revisjon av inngående balanse er i seg selv et grovt brudd på revisorlovens § 5-2 andre ledd, jf. ISA 510. I dette tilfelle er det særlig alvorlig grunnet omtalen i foregående års revisjonsberetning med negativ fastsettelseskonklusjon.

4.4 Revisjon av lønn

Årsregnskapet for 2018 viser en lønnskostnad på MNOK 21,9 mot MNOK 2,7 i 2017. I årsregnskapets lønnsnote er det opplyst at selskapet har hatt 3,5 årsverk i 2018.

Avstemmingen av skattetrekk viser at det er trukket MNOK 1,8 i skatt i 2018. Skattetrekket fremstår som lavt sett i sammenheng med at det i note til årsregnskapet er opplyst om lønnskostnader på MNOK 18,8, hvorav MNOK 13,6 er bokført med dato 31. desember 2018. Det forelå ingen ansettelsesavtaler, og arbeidspapirene var kopi av hovedbok for konto mellomværende med to eiere og styremedlemmer. Finanstilsynet fant at det forelå grunn til å stille spørsmål ved om denne transaksjonen innebar at eiernes gjeld til foretaket ble "nullet ut" ved overføring av mellomværende til lønnskostnad med henholdsvis MNOK 7,2 og MNOK 6,3.

Finanstilsynet fant heller ikke grunnlag som tilsa at revisor hadde foretatt en vurdering av om det ved eiernes uttak var oppstått ulovlige låneforhold. Revisor har verken dokumentert en vurdering av dette eller innhentet avtaler med de to tidligere eiere og styremedlemmer som for eksempel arbeidsavtaler, bonusavtaler, disposisjonsrett til foretakets bankkonto, eller låneavtaler som bakgrunn for vurdering av lønnskostnaden som var økt vesentlig fra tidligere år.

Finanstilsynet mener at det er grunn til å utlede at foretaket i 2018 har vært i brudd med aksjelovens §8-7. Det er ingen vurderinger fra revisor knyttet til dette forholdet. Det er heller ikke gjennomført revisjonshandlinger som grunnlag for å fastslå at ikke flere kostnader skulle vært innberettet.

Finanstilsynet mener at eiernes lønns- og kostnadsbelastninger i det minste skulle vært tatt opp i nummert brev til foretaket etter revisorlovens § 5-4 jf. § 5-2 fjerde ledd, og at forholdet medfører at revisor ikke skulle ha signert kontrolloppgavene til skatteetaten. Uttak av selskapets midler på denne måten og i denne størrelsesorden skulle videre vært vurdert i forhold til mulig brudd på aksjelovens 8-7. I dette tilfelle forelå det grunn til at revisor burde ha vurdert om uttak fra foretaket i realiteten innebar mulige underslag, som i ettertid ble dekket ved lønnsinnberetning. I så fall har revisor medvirket til å skjule ulovligheter ved sin attestasjon av likningspapirene.

Revisjonsselskapet har i tilbakemeldingen i all hovedsak s enige i Finanstilsynets omtale. De to tidligere eiere har motregnet sine mellomregninger med foretaket mot lønnskonto den 31.12. 2018 og dermed gjort opp sine uttak igjennom året. Revisor beskriver at det riktige hadde vært å "grosse opp" tallet slik at skattetrekk ble beregnet og innberettet. Revisjonsselskapet ser i ettertid at det skulle vært skrevet nummerert brev om uttakene og konflikt mot § 8-7 i aksjeloven Spørsmålet om uttakene i realiteten burde vært sett på som underslag blir også nevnt av revisor i tilsvaret.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at det ikke foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for revisjon av lønnsområdet. Revisor har heller ikke innhentet revisjonsbevis som underbygger attestasjon på kontrolloppstilling til Skatteetaten. Forholdet anses som et grovt brudd av revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 og SA 3801.

4.5 Revisjon av kostnader

Øvrige kostnader som inngår i driftskostnadene for 2018 utgjør MNOK 39,6 mot MNOK 14 i 2017.

I oppdragsarkivet beskrives at det er utført substanskontroller ved at posteringer i hovedbok er gjennomgått med tanke på beskrivelse og beløp. En utskrift av hovedbok var eneste dokumentasjon som forelå i forbindelse med denne revisjonshandlingen. Finanstilsynet fant videre at henvisningen til analytiske handlinger kun var til saldobalanse med sammenlikningstall for 2017. På bakgrunn av flere tekster og beløpene knyttet til kostnadskonto, mener Finanstilsynet at revisor skulle ha foretatt nærmere undersøkelser. Det gjelder for eksempel (men er ikke begrenset til) kontoene for innberetningspliktige kostnader, inventar, datautstyr, juridisk bistand, kjøp av tjenester fra utlandet, reise og representasjon, tap på fordringer og tap ved salg av eiendom.

Revisjonsselskapet har gitt tilbakemelding om at analytisk gjennomgang av kostnader ble vurdert, men ble funnet lite hensiktsmessig grunnet store svingninger. Revisor mener gjennomgangen av hovedbok tjente tilnærmet det samme formål da teksten i hovedboken var detaljert. Revisjonsselskapet mener videre at hovedbokgjennomgangen, der de så på teksten på bilagslinjene og beløp pr. konto, var en tilnærming med tanke på detaljkontroll av kostnadene. Finanstilsynet merker seg at revisjonsselskapet likevel tar kritikken til etterretning og vil innrette seg slik at "*stikkprøver og analyse av kostnader alltid skal utføres*". Det avgjørende for Finanstilsynet er at revisjonen gjennomføres slik at revisor har tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for konklusjonen i revisjonsberetningen.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at det ikke foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for at foretakets kostnader tilhører driften og er korrekt behandlet i regnskapet. Dette utgjør et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500.

4.6 Avsluttende revisjonshandlinger

Hendelser etter balansedagen og fortsatt drift

Revisor konstaterer i revisjonsdokumentasjonen at det ikke foreligger hendelser etter balansedagen og viser til samtaler med ledelsen, referat fra styremøter, perioderegnskap og fullstendighetserklæring. Revisor har videre fastslått at "ledelsens vurdering om å legge forutsetningen om fortsatt drift til grunn synes korrekt".

Ut over fullstendighetserklæring fra det styret som ble valgt i juli 2019 har ikke Finanstilsynet funnet dokumentasjon som underbygger revisors mening om hendelser etter balansedagen. Finanstilsynet finner heller ikke at revisors konklusjon vedrørende fortsatt drift er underbygget med andre bevis enn samtaler med ledelsen. Foretakets likvide situasjon er for eksempel ikke omtalt av revisor. Eiernes vilje og evne til å tilføre ytterligere kapital er ikke vurdert.

Revisjonsselskapet har i tilsvaret til foreløpig rapport gitt tilbakemelding om at plan om fusjon underbygget at ny kapital ville tilføres, og at dette var avgjørende for vurderingen om fortsatt drift. Revisjonsselskapet mener at fortsatt drift var sikret gjennom at aksjene ble overtatt av et nytt selskap. Det fremgår ikke av revisors dokumentasjon at avtale om fusjon forelå på tidspunkt for avgivelse av revisjonsberetningen. Fusjonsbeslutningen er først registrert i foretaksregisteret i september 2019 og senere omgjort i oktober 2019. Med revisors mangelfulle kjennskap til underliggende avtaler knyttet til transaksjoner i foretakets aksjer, herunder reelle rettighetshavere, fremstår revisors vurderinger av fortsatt drift som svært mangelfulle, jf. ISA 570 punkt 9.

Advokatbrev

Revisor har vurdert at det ikke er nødvendig å innhente advokatbrev, da foretaket ikke er involvert i rettsvister. Med en saldobalanse som viser advokathonorarer på kr 789 820, mener Finanstilsynet at det tyder på at selskapet kan være involvert i rettsvister. Også revisors innledende vurderinger av oppdragsaksept inneholdt informasjon som skulle tilsi at det var behov for å innhente advokatbrev.

Revisjonsselskapet fastholder at det i telefonsamtaler ble sagt at selskapet ikke hadde vært eller var involvert i rettsaker på tidspunktet for avgivelse av revisjonsberetning. Finanstilsynet mener revisor burde ha vurdert behovet for advokatbrev på et bredere grunnlag og skulle ha sendt advokatbrev for å innhente nødvendig revisjonsbevis, jf. ISA 505 punkt 5.

Revisors signatur på likningspapirene

Revisor har vurdert at forbehold og presiseringer ikke har betydning for signatur på likningspapirene. Finanstilsynet er uenig i denne konklusjonen. Revisjonsberetningen uttrykker at revisor ikke har vært i stand til å vurdere om regnskapsførte gevinster ved salg av aksjer til nærstående er foretatt etter prinsippet om armlengdes avstand. Dette forholdet kan ha direkte betydning for opplysninger i selskapets rapportering til likningsmyndighetene.

I ettertid har revisjonsselskapet erkjent at signering på likningspapirene ikke skulle vært gjort. Forholdet utgjør et brudd på revisors plikter.

Kommunikasjon og nummerert brev

Finanstilsynet fant at revisor har kvittert ut overholdelse av revisjonsstandardenes krav til kommunikasjon med at det ikke er avdekket vesentlige svakheter. Revisjonsselskapet har gitt

tilbakemelding om at det ikke er tvil om at forhold av interesse for styring og kontroll burde ha vært kommunisert i brev form. Revisor mener likevel at det ville vært for sent å rette opp forhold i 2018 når revisjonen fant sted i 2019, og opplyser at kommunikasjonen foregikk mest på telefon. Revisjonsselskapet aksepterer at det skulle vært skrevet nummerert brev om forbeholdene og presiseringene i revisjonsberetningen.

Finanstilsynet viser til at kravet til nummererte brev i revisorloven § 5-4 jf. § 5-2 fjerde ledd, ikke er betinget av at forholdet kan rettes i revisjonsåret. Ved bruk av formelle brev vil revisor bedre legge til rette for foretakets etterlevelse av de lover og regler de er underlagt, samtidig som revisor kan sette krav til retting som et ledd i egen fortsettelsesvurdering.

4.7 Revisjonsberetningen for 2018

Revisjonsberetning for foretakets årsregnskap for 2018 er datert 31. juli 2019. I motsetning til forrige revisor, har revisor konkludert med at årsregnskapet gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2018 og at resultatet for regnskapsåret er i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Revisor har tatt forbehold om de forhold tidligere revisor hadde begrunnet sin negative revisjonsberetning med.

Revisor gjennomførte revisjonen av 2018 i perioden 9 juli - 31 juli 2019, rett etter aksept av oppdraget. Revisjonsberetningen datert 31. juli 2019 inneholder konklusjon med forbehold knyttet til:

- *Fjorårets regnskap er ikke revidert av oss. Ettersom den inngående balanse påvirker beregning av resultatet, har vi ikke vært i stand til å vurdere hvorvidt resultatet er påvirket av poster vedrørende forrige år*
- *Vi har ikke vært i stand til å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonsbevis for de regnskapsførte beløpene knyttet til salg av aksjer til nærstående selskap og nære forretningsforbindelser. Vi har heller ikke vært i stand til å vurdere om transaksjoner og regnskapsførte gevinster ved salg av aksjer til nærstående og nære parter er foretatt i henhold til prinsippet om " armlengdes avstand"*

Under andre forhold i revisjonsberetningen fremgår følgende:

- *Selskapets egenkapital er tapt og egenkapitalen er negativ med kr. 1.454.024. Selskapet har ikke forsvarlig egenkapital slik aksjeloven § 3-4 krever. Dette fremgår av note 3 i regnskapet.*
- *Det presiseres at årsregnskapet ikke er avlagt innen lovens frist.*
- *Selskapet har ikke behandlet skattetrekkmidler i samsvar med skattebetalingslovens §5-12.*

Med unntak av virkningen av disse forholdene har revisor konkludert positivt både med hensyn til rettviseende bilde, ledelsens plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger og ledelsens grunnlag for å legge forutsetningen om fortsatt drift til grunn for avleggelsen av årsregnskapet.

Tidligere revisor hadde i revisjonsberetningen for 2017 avgitt 6. mars 2019 konkludert med at revisor **ikke** kan uttale seg om regnskapet, ettersom revisor ikke har vært i stand til å gjennomføre de revisjonshandlingene som anses som nødvendige for å bekrefte at årsregnskapet ikke inneholder vesentlige feil eller mangler. Den fratrådte revisorens revisjonsberetning inneholdt også et forbehold knyttet til ledelsens plikter knyttet til registrering og dokumentasjon. Beskrivelsene til

fratrådt revisor inneholder ellers de samme forbehold og presiseringer som nylig påtroppende revisors beretning for 2018, med noen nyanser.

Når revisor konkluderer positivt i sin revisjonsberetning, må brukerne av revisjonsberetningen kunne ha større tillit til 2018-regnskapet enn til 2017-regnskapet. Det at ny revisor mener det er tilstrekkelig å ta forbehold på de punktene som begrunnet tidligere revisors negative beretning, bidrar til å støtte opp under dette bildet. Basert på den revisjonsdokumentasjonen Finanstilsynet har mottatt og de supplerende kommentarene revisjonsselskapet har gitt, mener Finanstilsynet at revisjonen ikke er gjennomført i samsvar med god revisjonsskikk, og at revisor ikke har tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for konklusjonen i revisjonsberetningen, herunder konklusjonen om andre forhold.

Spesielt med bakgrunn i tidligere revisors konklusjoner, mener Finanstilsynet at revisors oppmerksomhet burde vært særlig rettet mot de forhold tidligere revisor hadde kommentert. Revisjonsselskapet opplyser at det ble vurdert at tidligere revisors negative beretning gjorde at de ikke var i stand til å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis, og derfor valgte å ta forbehold uten at det ble utført revisjonshandlinger knyttet til den inngående balansen. Finanstilsynet mener at en slik løsning utgjør brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 500 og 510. Revisjonsselskapet sier seg enig med Finanstilsynet, og har i tilsvaret informert om økt fokus på inngående balanse ved nye oppdrag. De har besluttet at de i fortsettelsen ikke vil ta på seg oppdrag der forrige revisor har avgitt negativ beretning.

Revisor mener at brukere av regnskapet ved revisjonsberetningens forbehold og presiseringer har fått et signal om at det kan være grunn til å være på vakt ved vurdering av dette årsregnskapet. I ettertid har revisjonsselskapet uttalt at det kunne ha vært tatt inn flere forbehold og presiseringer. Revisjonsselskapet har begrunnet den avgitte revisjonsberetning med at det var ny eier av foretaket som underbygde tilførsel av kapital for sikring av videre drift. Revisor har tatt Finanstilsynets kritikk av beretningens avsnitt om dokumentasjon og registrering til etterretning. Revisor vurderer også i ettertid at det kanskje burde vært negativ konklusjon på dette,

Finanstilsynets vurdering

Revisors forståelse av virksomheten med tilhørende risikovurderinger er avgjørende for at det innhentes tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for revisors mening. Når tidligere revisor har fratrådt etter å ha avgitt negativ beretning med forbehold og presiseringer, er det Finanstilsynets mening at revisor ved risikovurderingen skulle ha tatt høyde for dette og innrettet revisjonen deretter.

Finanstilsynet finner ikke at revisor har sørget for et tilstrekkelig grunnlag for konklusjonen i revisjonsberetningen, spesielt i en situasjon hvor det var grunn til at revisor utførte revisjonen med særskilt aktsomhet. Finanstilsynet anser forholdet som et grovt brudd i henhold til revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 700 og revisorloven § 5-6.

5. Revisjonsdokumentasjon

Finanstilsynet fant mangelfull dokumentasjon på flere vesentlige punkter i revisjonen. Den arbeidsmetodikken som er benyttet er ikke egnet til å sikre at revisjonen skjer i samsvar med kravene i revisorloven, herunder god revisjonsskikk. Dette er synliggjort i Finanstilsynets kontroll av sentrale deler av revisjonen i foregående punkt.

Når Finanstilsynet ikke kan legge til grunn at revisor har utført revisjonshandlinger, er det en mangel. Selv om revisor skulle ha foretatt vurderinger og revisjonshandlinger, er dokumentasjonsmangler i seg selv et brudd på revisorloven § 5-3.

Finanstilsynet har etterlyst vurderinger knyttet til flere forhold ved revisjonen omhandlet i punkt 4. Også andre vurderinger som grunnlag for revisors konklusjon er etterlyst. Dette gjelder blant annet revisors vurdering av forbehold om transaksjoner med nærstående parter. Revisor tok kritikken til etterretning og erkjente at dokumentasjonen i dette tilfellet ikke var god nok. Revisor har i sin tilbakemelding forklart at i de tilfeller hvor Finanstilsynets inspektører ikke har konkludert med at revisor hadde grunnlag for sin konklusjon, berodde det i det vesentligste på at dokumentasjonen i revisjonsfilen ikke var god nok.

Det at det ikke foreligger fullstendig dokumentasjon som viser hvilke revisjonshandlinger som er planlagt og hvilke som gjennomført, med en angivelse av revisors vurdering og konklusjon, innebærer at revisjonen ikke lar seg etterprøve, verken av Finanstilsynet eller andre. Revisorlovens krav medfører at oppdragsdokumentasjon skal arkiveres slik at den underbygger de handlinger som er utført knyttet til de ulike fasene i en revisjon og viser når de er utført.

Finanstilsynets syn er at det foreligger mangler ved dokumentasjon av oppdraget i henhold til kravene i revisorloven § 5-3, jf. ISA 230 punkt 8, . Finanstilsynet mener dokumentasjonsmanglene innebærer grove brudd på revisorloven.

6. Finanstilsynets konklusjon

Revisjonsselskapet har i tilsvaret til foreløpig rapport tatt til etterretning Finanstilsynets konklusjoner knyttet til grove mangler i akseptvurderingen, herunder plikter etter hvitvaskingslovgivningen. Selskapet har innført nye rutiner som skal sikre at vurderingene knyttet til aksept av revisjonsoppdrag skjer i samsvar med revisorloven. Revisjonsselskapet erkjenner også at det foreligger mangler ved revisjonsutførelsen av dette oppdraget. Selskapet betegner også oppdraget som meget spesielt, slik at manglene påpekt ved utførelsen av dette revisjonsoppdraget ikke er representativt for revisjonen utført på øvrige revisjonsoppdrag. Revisjonsselskapet vil skjerpe sine kvalitetsrutiner både med tanke på å ha god nok dokumentasjon og riktig kommunikasjon.

Finanstilsynets konklusjon er at det foreligger grove mangler ved revisjonsutførelsen, herunder at det ikke foreligger tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis. Finanstilsynet mener videre at revisor ikke har overholdt kravene i hvitvaskingslovens bestemmelser, som også anses som grove brudd.

Omfanget og grovheten av disse manglene tilsier at Finanstilsynet må vurdere tilbakekall av revisors godkjenning i henhold til revisorloven § 9-1 tredje ledd. Finanstilsynet har merket seg at revisor og revisjonsselskapet har gitt uttrykk for at *denne saken er spesiell både med tanke på aksepten som ble gjort og når det gjelder den utførte revisjonen*. Revisjonsselskapet mener at *dette tilfellet på ingen måte gjenspeiler det som er vanlig praksis i revisjonsselskapet*. Finanstilsynet har derfor i brev av 30. januar 2020 varslet utvidet tilsyn med oppdragsansvarlig revisor og revisjonsselskapet. Formålet med dette er å kunne kontrollere revisjonsutførelsen på et bredere grunnlag enn dette ene revisjonsoppdraget alene.

For Finanstilsynet

Anders Grini
Fungerende seksjonssjef

Marit Onsøyen Bjercke
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signatur